

Broedvogels in Haarlemmer- en Eindhovenout

Pim de Nobel & Steve Geelhoed

Inleiding

Voorjaar 2000 hebben leden van de Vogelwerkgroep de Haarlemmerhout en Eindhovenout in Haarlem geïnventariseerd op broedvogels. De directe aanleiding was het feit dat het al weer tien jaar geleden was dat de Hout was geïnventariseerd, toentertijd in het kader van de op stapel staande Avifauna. In de aanloop naar het broedseizoen bleek bovendien, dat Gemeente Haarlem bezig was met het opstellen van een Parkenvisie. Mede daarom werd besloten het in 1990 niet geïnventariseerde Eindhovenout mee te nemen. In dit artikel worden de resultaten van 2000 gepresenteerd, alsmede alle op dit moment bekende 'historische' gegevens. We proberen de vogelwaarden zo goed mogelijk te beschrijven, opdat deze gegevens het beheer ten goede komen.

Onderzoeksgebied

Ligging

Het in 2000 geïnventariseerde gebied is circa 45 hectare groot en omvat de Haarlemmerhout, bestaand uit de deelgebieden Oost (15 ha) en West (25 ha), en bosreservaat Eindhovenout (5 ha). De noordgrens van deelgebied Oost wordt gevormd door de Paviljoenslaan; de oostgrens door respectievelijk de Kleine Houtweg en de Hildebrandlaan; en de zuidgrens door het verlengde van de Spanjaardslaan. Deelgebied West wordt aan de zuidkant begrensd door de Spanjaardslaan; aan de westkant door de Wagenweg; en aan de noordkant door respectievelijk de bebouwing en tuinen van het Westerhoutpark en de Wilhelminalaan en restaurant Dreefzicht. De delen Oost en West worden gescheiden door de Fonteinlaan. Eindhovenout wordt gescheiden van de Haarlemmerhout door de Wagenweg (oostgrens). De zuidgrens wordt gevormd door bebouwing, tuinen en een sportpark; de westgrens door de Leidsevaart; en de noordgrens door respectievelijk een manege, een parkeerplaats en bebouwing en tuinen op de hoek van Wagenweg en Van Limburg Stirumstraat.

Geschiedenis

Voor onderstaande beknopte geschiedschrijving is gebruik gemaakt van *Haarlemmerhout 400 jaar* (Sliggers, 1984), *Zuid-Kennemerland natuurlijk* (Kluiters & van Daalen, 1988), *De natuur bewonderen en bestuderen* (Mourik & Koper, 2001) en *Op stap langs Hout en Spaarne* (Mourik et al, in voorbereiding).

De Haarlemmerhout is het bekendste en oudste bos van Haarlem, en vormt het restant van het voorheen uitgestrekte natuurbos rond de noord-zuid lopende strandwal waarop in de loop der tijd ook Haarlem is gevestigd. Haarlem en de Hout hebben (daarom) niet echt een groeizame relatie. Hoewel de Haarlemmerhout van oudsher van belang is voor de 'Houten Haarlemmers', eerst vooral als productiebos (hout, wild en gevogelte) en later meer voor inspiratie en recreatie, is meermaals ogenschijnlijk emotioneel gehandeld. Denk aan de eerste volledige kaalkap in 1426 i.v.m. de oprukkende legers van Jacoba van Beieren; de kaalkap tijdens het beleg van Haarlem in 1573; de verstedelijking rond Flora- en Frederikspark in 1880-1890; het omstreden reorganisatieplan van landschapsarchitect L.A. Springer in 1896 (reorganisatie van het wel breed gedragen ontwerp in Engelse landschapsstijl van J.D. Zocher, uitgevoerd begin 19^e eeuw); het stapsgewijs verbreden van Dreef en Fonteinlaan voor de Tweede Wereldoorlog; de dramatische aanslag op de houtvoorraad in de hongervinter 1944/45; de rigoureuze doorgevoerde verjonging in de jaren vijftig; en de tot kamervragen leidende vermindering van de voorheen fameuze Spanjaardslaan in 1961. Ondanks periodieke herbebossing en andere revitaliserende acties, een somber beeld.

Gebiedsbeschrijving en beheer

De op de strandwal gelegen delen van de huidige Haarlemmerhout bestaan grotendeels uit beuken-eikenbos met veelal rijke ondergroei, en restanten van lindelananen. Het noordoostelijk deel heeft echter met de uitgestrekte gazons van het Vlooienveld en de Hertenkamp een sterk afwijkend karakter. De strandwal ging aan weerszijden over in de laagliggende en daarom vochtige, venige strandvlaktes. Van deze overgang van hoog en droog naar laag en nat is heden ten dage in Zuid-Kennemerland weinig meer over; stadsuitbreiding en elders bloembollencultuur hebben hun tol geëist. Eindhovenout herbergt echter zo'n zeldzame en fraai bewaard gebleven overgang: droog beuken-eikenbos verandert over enkele tientallen meters in nat essen-elzenbos. Deze overgang komt ook tot uiting in de vogelbevolking en plantensamenstelling. De ondergroei tiert zeer welig met massaal voorkomen van bijzonderheden als Groot Springzaad en Groot

Heksenkruid en zeldzaamheden als Gulden Boterbloem en IJle Zegge. De vogelbevolking wordt in dit artikel besproken.

Grofweg is ook sprake van een gradiënt van menselijke invloed: van het urbane stadspark in het noordoostelijk deel van de Haarlemmerhout (Vlooienveld en Hertenkamp), via het min of meer ecologisch beheerd bospark in het centrale deel van de Hout, naar het bosreservaat Eindhoven in het zuidwesten. Het reservaatdeel is daarmee tegelijkertijd een bron van natuurwaarden in de Hout.

De Haarlemmerhout is na de desastreuze ingrepen in de jaren vijftig en zestig door het Rijk aangewezen als Monument. Het beheer en gebruik van de Haarlemmerhout zijn vrij intensief (o.a. anti-verzuringsbeheer). De Hout is dan ook vrij toegankelijk, ook voor loslopende honden. Het gebied heeft een redelijk dicht net van wandelpaden (en één fietspad), maar met behulp van talrijke takkenrillen zijn redelijk rustige enclaves gecreëerd. Verder vormt het noordelijk deel van deelgebied Oost, het Vlooienveld, het decor van eendaagse publieksmanifestaties waaronder het door zo'n 150.000 vrijgevochten geesten bezochte Bevrijdingspop (midden in het broedseizoen, maar voor broedvogels is dit deel, zonder onderbegroeiing, nauwelijks interessant). Eindhoven daarentegen, althans het westelijk deel, is sinds 1974 een natuurreservaat naar advies van de toenmalige Werkgroep Vogelbosje (met vertegenwoordigers van o.a. KNNV en VWG Haarlem; Mourik & Koper, 2001), maar beheer, inrichting en gebruik staan momenteel ter discussie.

Methode

In 2000 en 1990 zijn de broedvogels geïnventariseerd volgens de methode van de uitgebreide territoriumkartering (Van Dijk, 1996). De onderzoeksintensiteit van de Haarlemmerhout bedroeg 36 minuten per hectare in 2000 (zeven ochtend- en twee avondbezoeken van in totaal 24 uur), en 24,75 minuten per hectare in 1990 (vier ochtend- en twee avondbezoeken van in totaal 16,5 uur). De onderzoeksintensiteit van Eindhoven in 2000 bedroeg 83 minuten per hectare (zeven ochtend- en een avondbezoek van in totaal 6 uur en 55 minuten). De bijna 2,5 keer hogere onderzoeksintensiteit van Eindhoven in vergelijking met de Haarlemmerhout, houdt verband met de veel hogere vogeldichtheid in eerstgenoemd gebied.

Van de oudere inventarisaties is methode en/of onderzoeksintensiteit minder goed bekend. Voor de Provinciale Milieu Inventarisatie (PMI 1982) zijn telgebieden in de periode april-juni drie tot vier maal bezocht (Den Hout drie bezoeken door T.M. van Spanje), waarbij 29 algemenere vogelsoorten alleen kwalitatief werden onderzocht. De overige soorten

werden geïnventariseerd met behulp van de uitgebreide karteringmethode en geïnterpreteerd volgens provinciale richtlijnen (Ruitenbeek et al, 1990). Van de Haarlemmerhout-inventarisaties door Van 't Sant (1953 t/m 1973) is alleen van 1973 bekend dat in de periode 14 maart - 6 juni zeven bezoeken zijn gebracht waarbij zingende mannetjes werden geteld. Vogels die slechts een of twee maal in de trektijd werden waargenomen, zijn destijds niet als broedvogel opgevoerd (Van 't Sant, 1973): Nachtegaal, Spotvogel, Fluitier, Groenling, Groene Specht, Kleine Bonte Specht en Fazant. Gezien de opmerking van Van 't Sant dat 1973 het 33^e jaar is dat de nestkasten in, onder andere, de Haarlemmerhout zijn gecontroleerd, en dat deze in 1920 (!) voor het eerst door hem werden gecontroleerd (Van 't Sant, 1954, 1973), sluiten we niet uit dat op termijn nog meer historische gegevens opduiken.

Eindhoven is in 1982 in de periode 5 april - 13 juni elf maal bezocht, meestal 's morgens vroeg, waarbij onder andere zingende vogels op kaart werden gezet (De Vries, 1982). Van de Eindhoven-inventarisatie in 1964 zijn geen bijzonderheden over de methode bekend (Belterman & Van der Elst, 1964).

Resultaten en discussie

Broedvogels in de Haarlemmerhout

In 2000 zijn 27 soorten broedvogels verdeeld over 380 territoria vastgesteld. In tabel 1 staat een overzicht van de aantallen, verdeeld over de twee deelgebieden, en de dichtheden per soort. De totale dichtheid van 950,0 territoria per 100 ha ligt ruim boven de gemiddelde dichtheid van de Zuid-Kennemerlandse landgoederen (708 terr/100 ha; Geelhoed et al, 1998) en stadsparken (811 terr/100 ha: idem). De hoge dichtheid in de Hout komt voor een belangrijk deel op het conto van het westelijke deel, waar een totale dichtheid van 1032,0 territoria per 100 ha is vastgesteld. De dichtheid in het oostelijk deel (813,5 terr/100 ha) is weliswaar lager, maar in vergelijking met de landgoederen en stadsparken nog steeds aanzienlijk.

Struweelvogels en bosvogels bepalen het beeld. De negen dominante broedvogelsoorten, die ieder minstens 5% van het totaal aantal territoria voor hun rekening nemen, vormen samen driekwart van alle broedvogels. Merel is de talrijkste soort. Merel, Roodborst en Winterkoning, die eveneens een voorkeur hebben voor een struiklaag en lage begroeiing, nemen samen 35% van alle territoria voor hun rekening. De dichtheid van een echte bosvogel als de Houtduif doet nauwelijks onder voor die van de Merel. Het gezelschap dominante soorten wordt gecompliceerd door een vijftal holenbroeders. Naast

Holenduif en Kauw, broedvogels van ouder bos, behoren ook Koolmees, Pimpelmees en Boomkruiper tot de talrijkste broedvogels. Naast de aanwezigheid van natuurlijke hopen zal het aanbod aan nestkasten een positief effect op de aantallen mezen hebben.

Voor het stedelijk gebied aardige soorten zijn schaarse broedvogels als Halsbandparkiet, Bosuil, Groene Specht en Glanskop, eveneens hopenbroeders.

Broedvogels in Eindhoven

In 2000 zijn in Eindhoven 24 soorten broedvogels verdeeld over 111 territoria vastgesteld. In tabel 1 staat een overzicht van de aantallen en de dichtheden per soort. De totale dichtheid van 2220,0 territoria per 100 ha is bijna tweeënhalve keer zo hoog als de dichtheid in de Haarlemmerhout. De dichtheid in Eindhoven is zelfs hoger dan de dichtheid in Huis te Manpad, met 1650 territoria per 100 ha Zuid-Kennemerlands dichtst bevolkte landgoed (Hopman, 2001). Het enige gebied dat een met Eindhoven vergelijkbare broedvogeldichtheid herbergt is het Bennebroekbos (2356 terr/100 ha; Veenstra, 1996). Bennebroekbos, Manpad en Eindhoven hebben gemeen dat het restanten zijn van de vochtige, voedselrijke bossen op de overgang van strandwal en veen (landschapstype 'venige oude strandwal'; Doing, 1988). Al met al komt de broedvogelsamenstelling van Eindhoven sterk overeen met die van rivierbegeleidend hardhoutoobos (Flade, 1994), zoals overigens ook al opgemerkt werd door Belterman & Van der Elst (1964).

De broedvogelbevolking van Eindhoven wordt gedomineerd door zes soorten. Maar liefst 44% van alle territoria komt op het conto van Merel, Roodborst en Winterkoning. Koolmees en Houtduif onderstrepen het bosrijke karakter van Eindhoven. Wilde Eend complementeert het gezelschap dominante broedvogels. Dankzij de aanwezigheid van water broeden Waterhoen en Meerkoet wel in Eindhoven, maar niet in de Haarlemmerhout. In vergelijking met de Haarlemmerhout zijn de dichtheden van Staartmees, Heggenmus, Spreeuw, Winterkoning, Glanskop en Zwartkop hoog. Broedvogels van ouder, hoog opgaand bos (bijv. Bosuil, Holenduif en Kauw) daarentegen bereiken in Eindhoven lagere dichtheden of ontbreken als broedvogel.

Tabel 1. Broedvogels in de Haarlemmerhout en Eindhoven in 2000.
Blanco = niet vastgesteld.

Soort	Territoria per gebied			Dichtheid (terr/ 100 ha)	
	Haarlemmerhout		E'hout	H'hout	E'hout
	Oost	West			
Nijlgans	1	1	2		5,0 0,0
Wilde Eend				7	0,0 140,0
Boomvalk		1	1		2,5 0,0
Waterhoen				2	0,0 40,0
Meerkoet				3	0,0 60,0
Holenduif	4	12	16	1	40,0 20,0
Houtduif	12	36	48	6	120,0 120,0
Turkse Tortel	1	2	3		7,5 0,0
Halsbandparkiet	3	3	6		15,0 0,0
Bosuil		1	1		2,5 0,0
Groene Specht		1	1		2,5 0,0
Gr.Bonte Specht	2	4	6	1	15,0 20,0
Winterkoning	11	29	40	21	100,0 420,0
Heggenmus		2	2	3	5,0 60,0
Roodborst	13	30	43	14	107,5 280,0
Merel	21	30	51	14	127,5 280,0
Zanglijster	2	6	8	2	20,0 40,0
Zwartkop	3	9	12	5	30,0 100,0
Tjiftjaf	3	6	9	3	22,5 60,0
Staartmees		1	1	2	2,5 40,0
Glanskop	1	3	4	2	10,0 40,0
Pimpelmees	9	12	21	5	52,5 100,0
Koolmees	9	20	29	8	72,5 160,0
Boomklever	2	7	9	1	22,5 20,0
Boomkruiper	4	8	12	2	30,0 40,0
Gaai	2	3	5	1	12,5 20,0
Ekster	1	1	2	2	5,0 40,0
Kauw	13	25	38		95,0 0,0
Zwarte Kraai	3	3	6	2	15,0 40,0
Spreeuw	2	2	4	3	10,0 60,0
Vink				1	0,0 20,0
Totaal soorten	22	27	27	24	27 24
Totaal territoria	122	258	380	111	950,0 2220,0

Tabel 2.. Broedvogels in de Haarlemmerhout, 1953-2000. + = aanwezig, niet geteld; - = niet geteld. Bron: PMI (1982) en Van 't Sant (1954, 1969 & 1973). Gegevens 1973 geherinterpreteerd volgens Van Dijk (1996).

Soort	53	54	67	68	69	71	72	73	82	90	00
Nijlgans									-	1	2
Wilde Eend				?	?	3	3	2	-		
Torenvalk		1							0-1		
Boomvalk	1	1	1	1	1	1?	1	1	1		1
Fazant								1			
Waterhoen										1	
Holenduif	11	10							9-11	16	16
Houtduif	46	45	12?	11	+	+	+	20	-	50	48
Turkse Tortel						?	1?	4	-	2	3
Zomertortel									2		
Halsbandparkiet									-	2	6
Bosuif	1	1?	2	1	1	1	1	1	1-2	2	1
Groene Specht	2	2	?			1?		1?			1
Gr.Bonte Specht	2	2	2?	1	3	2	2	3	5	5	6
Kl.Bonte Specht								1			
Winterkoning	3	4	11	7	+	+	+	10	-	35	40
Heggenmus	1	1	9	8	+	+	+	3	-	4	2
Roodborst	4	6	28	16	+	+	+	11	-	38	43
Nachtegaal	2	1			1		1		1		
Merel	17	17	35	47	+	+	+	16	-	57	51
Zanglijster	8	8	17	21	+	+	+	7	-	13	8
Grote Lijster	1										
Spotvogel								1			
Gekr. Roodstaart	2	1									
Tuinfluitier	2	2	7	6	+	+	1?	2	3	2	
Zwartkop	3	3	6	7	+	+	4?	6	19	10	12
Tjiftjaf	2	3	11	6	+	+	5?	6	17	12	9
Fitis	2	8	10?	9	+	5	4?	4	-		
Fluitier		1									
Gr.Vliegenvanger	2	2	1	1	1	1	1	2	16	4	
Staartmees			1						1		1
Glanskop	2	3	1	2	1	2	2	4	2	3	4
Pimpelmees	8	7	7	8	8	8?	7?	9?	-	19	21
Koolmees	63	59	49	46	48	56?	50?	51?	-	22	29
Boomklever	5	5	4	4	4	3	3?	6	10-11	10	9
Boomkruiper	4	4	7	4	4	+	4?	3	16	12	12
Gaai	3	3	2	1	2	2	2	3	-	4	5
Ekster									-	3	2
Kauw	13	13	7	6	6	8	8	6	-	25	38
Zwarte Kraai	2	1	1	1	1	1	1	1	-	3	6
Spreeuw	5	6	15	15	+	+	+	13	-	27	4
Vink	9	5	5	5	5	+	+	3	-	7	
Groenling									-	4	
Totaal soorten	29	30	26	25	26	27	27	30	nvt	29	27
Totaal territoria	226	224	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	383	380

Aantalsontwikkelingen in de Haarlemmerhout

Mede dankzij de inspanningen van de heer Van 't Sant kunnen we een overzicht van een halve eeuw broedvogels in de Hout presenteren (tabel 2). Het is opvallend dat het aantal soorten door de jaren heen tussen de 25 en 30 schommelt. Het totaal aantal broedvogels is de laatste jaren hoger dan ooit. Met name bos- en struweelvogels zijn in vergelijking met de jaren vijftig sterk toegenomen. Bosvogels namen in eerste instantie af, om vervolgens toe te nemen tot aantallen die nooit eerder zijn vastgesteld. Het aantalsverloop van Holenduif, Boomklever en Kauw is illustratief voor het ouder worden van het bos. Het zijn vrij kritische holenbroeders die zich thuis voelen in ouder, zwaar loofhout. Ook de holenbroeders van (niet noodzakelijkerwijs oud) opgaand bos als Grote Bonte Specht, Glanskop en Boomkruiper bereiken hun hoogste aantallen in de laatste decennia.

De meeste struweelvogels hebben in eerste instantie geprofiteerd van de verjonging van de Hout, die na de Tweede Wereldoorlog begon en tot in de jaren zeventig doorging. De verandering naar een structuurrijk bos die de Hout nu ruim een kwart eeuw heeft doorgemaakt, is gunstig voor soorten die houden van lage bomen en dicht struweel, zoals Winterkoning, Roodborst, Merel en Zwartkop. Opvallend genoeg is het aantal Zanglijsters, een soort met een vergelijkbare biotoopvoorkeur, niet sterk toegenomen. Een soort van open struweel, zoals de Fitis, daarentegen is door het dichter worden van het bos weer verdwenen. Met uitzondering van Torenvalk en Boomvalk ontbreken roofvogels nog steeds als broedvogel. Incidentele waarnemingen van Sperwer, Havik en Wespandief in de broedtijd houden de hoop op toekomstige broedgevallen echter levend.

Een opvallende nieuwkomer is de Halsbandparkiet. Deze ontsnapte exoot werd in 1990 voor het eerst als broedvogel vastgesteld. Tien jaar later was de populatie van deze holenbroeder toegenomen van twee naar zes paar.

Aantalsontwikkelingen in Eindhovenout

In 1964 werden in Eindhovenout 21 soorten als broedvogel vastgesteld (Belterman & Van der Elst, 1964) verdeeld over 72 territoria, zodat een totale dichtheid van 1440 territoria per 100 ha werd bereikt. In 2000 werden 24 soorten vastgesteld met een totale dichtheid die anderhalf keer zo hoog was (zie tabel 3). De inventarisatie in 1981 scoort zowel voor het aantal soorten, als het totaal aantal territoria lager dan in 1964 en 2000.

Tabel 3. Broedvogels in Eindhoven, 1964-2000. Bron: Belterman & Van der Elst (1964) en De Vries (1982).

Soort	64	81	00	Soort	64	81	00
Wilde Eend	2		7	Tjiftjaf	3	7	3
Torenavalk		1		Staartmees			2
Waterhoen	1	1	2	Glanskop	1		2
Meerkoet			3	Pimpelmees	2	1-2	5
Holenduif	1		1	Koolmees	2	5	8
Houtduif	1	3	6	Boomklever			1
Zomertortel	1			Boomkruiper			2
Gr.Bonte Specht			1	Gaai	1		1
Winterkoning	4	16	21	Ekster			2
Heggenmus	2	1-2	3	Zwarte Kraai			2
Roodborst	2	6	14	Spreeuw	1	2	3
Merel	11	5	14	Vink	4	2	1
Zanglijster	4	3-4	2	Groenling	1		
Zwartkop	14	2-3	5				
Tuinfluitier	7	1		Totaal soorten	21	16	24
Fitis	7	3-4		Totaal territoria	72	59-64	111

Vijf soorten behoren tot de grote verliezers. Tuinfluitier en Fitis zijn relatief gezien het sterkst in aantal achteruitgegaan, gevolgd door Vink, Zwartkop en Zanglijster. De aantallen van deze laatste drie bedroegen in 2000 nog niet de helft van de aantallen in 1964. Van een groter aantal soorten zijn de aantallen minstens verdubbeld. Relatief gezien is Roodborst het sterkst toegenomen, in afnemende volgorde gevolgd door Houtduif, Winterkoning, Koolmees, Wilde Eend, Spreeuw, Pimpelmees, Glanskop en Waterhoen.

De vastgestelde aantalsveranderingen sluiten goed aan bij de ontwikkeling van de vegetatie. Het ouder worden van de bomen weerspiegelt zich enerzijds in een toename van mezen en Spreeuw, anderzijds in de vestiging van Boomklever en Boomkruiper. Tegelijkertijd heeft de struiklaag in Eindhoven zich uitgebreid en is deze dichter geworden. Soorten als Winterkoning en Roodborst profiteren van deze ontwikkeling. Beide houden van een dichte struiklaag, terwijl Zwartkop, Fitis en Vink een minder aaneengesloten struiklaag prefereren. Ondanks de aanwezigheid van geschikte biotoop, vochtig bos met een goed ontwikkelde struik- en kruidlaag, ontbreekt de Tuinfluitier tegenwoordig.

Natuurwaarden, bedreigingen en toekomst

Uit het voorgaande blijkt dat zowel de Haarlemmerhout als Eindhoven een rijke vogelbevolking herbergen. De Haarlemmerhout, met name het westelijke, grotendeels ecologisch beheerde deelgebied, kent een voor de regio boven gemiddelde broedvogeldichtheid die wordt gedomineerd door struweel- en bosvogels. Bij laatstgenoemde groep valt vooral het hoge aandeel holenbroeders op; een gevolg van de aanwezigheid van talrijke oude bomen. Eindhoven behoort tot de vogelrijkste bossen van Nederland, vergelijkbaar met rivierbegeleidend hardhoutoobos zoals dat nu nog in centraal Europa voorkomt. De enorme dichtheid aan met name struweelvogels is het resultaat van de decennia lang ongestoorde ontwikkeling van dit zeldzame biotoop: bos op veen.

Het unieke karakter van Eindhoven maakt het een brongebied van natuurwaarden, meer dan alleen vogels, voor de nabije Haarlemmerhout. Tevens is het een schakel in de noord-zuidas van natte natuurgebieden. Samen met de Haarlemmerhout vormt het bovendien een belangrijk onderdeel van de weinige ecologische oost-westverbindingen tussen polder en duin in het verstedelijkte Zuid-Kennemerland. De in het Haarlems Dagblad (27 augustus 2001) geopperde planvariant van een fietspad door Eindhoven tezamen met een 'opknapbeurt' van Eindhoven, baren ons dan ook grote zorgen. De door Gemeente Haarlem voorgestelde opknapbeurt, aangekondigd als het "rigoreus ontdoen van overtalig groen", om te komen tot "een waardevoller groengebied" zal naar onze mening een tegenovergesteld effect hebben.

Een fietspad langs Eindhoven, over het sportpark aan de zuidzijde of de parkeerplaats aan de noordzijde, lijkt ons een prima idee. Echter, een fietspad door Eindhoven en het omvormen tot een doorsnee stadspark, zal opnieuw leiden tot een aantasting die in de toekomst als 'eeuwig zonde' zal worden bestempeld. Naast de permanente onrust die ontsluiting van het gebied met zich meebrengt, zal de aanleg van een fietspad gepaard gaan met grootschalig grondverzet (i.v.m. de natte veenbodem), waardoor de vegetatie-ontwikkeling decennia terug zal worden geworpen en de waterhuishouding mogelijk ingrijpend verandert. Doorsnijding van Eindhoven met een fietspad zal het toch al kleine gebied nog meer versnipperen.

Zoals beschreven kent de Haarlemmerhout een roerige geschiedenis. Wat ons nu rest is een stadsbos, omsloten door bebouwing en doorsneden door verkeersaders, maar nog immer met hoge natuurwaarden en de uitstraling van een oerbos. Het is aan de huidige en toekomstige generaties om de levensvoorwaarden voor de Hout te waarborgen en, waar mogelijk, te verbeteren. Het handhaven van Eindhoven als natuurreservaat past daarin, evenals het verder invullen

van de rol van Haarlemmer- en Eindhoven hout in ecologische oost-west en noord-zuid verbindingen. Tenslotte, misschien vereist het een tunnelvisie om de versnippering van de Hout tegen te gaan, om de eenheid te herwinnen.

Dankwoord

De volgende personen hebben de Haarlemmerhout en Eindhoven hout in 1990 en 2000 op broedvogels geïventariseerd: Fred Cottaar, Martin Hin, Evert & Jeanet van Huijssteeden, Pim de Nobel, Johan Stuart en Marianne Willems. Joop Mourik van de KNNV heeft de inventarisaties van Belterman & Van der Elst en van Van 't Sant uit het KNNV-archief voor ons opgediept.

Natuur en Landschap van de Gemeente Haarlem wordt bedankt voor het verlenen van toestemming om het reservaatgedeelte van Eindhoven voorjaar 2000 te bezoeken.

Literatuur

- Belterman, T. & Elst, J. van der, 1964. Rapport over het buiten "Eindhoven" te Haarlem.
- Doing, H., 1988. Landschapsoecologie van de Nederlandse kust. Een landschapskartering op vegetatiekundige grondslag. Stichting Duinbehoud, Leiden.
- Dijk, A.J. van, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Flade, M., 1994. Die Brutvogelgemeinschaften Mittel- und Norddeutschlands. Grundlagen für den Gebrauch vogelkundlicher Daten in der Landschaftsplanung. IHW-Verlag, Eching.
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden, E. van, Leeuwen, G. van & Nobel, P. de (red), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Hopman, F., 2001. Broedvogels van enkele Kennemerlandse buitenplaatsen. Fitis 37(2): 46-55.
- Kluiters, J. & Daalen, F. van, 1988. Zuid-Kennemerland natuurlijk. Vijfduizend jaar mens en natuur tussen duinen en polders. Schuyt & Co, Haarlem.
- Mourik, J. & Koper, A., 2001. De Natuur bewonderen en bestuderen. Honderd jaar veldbiologie en natuurbehoud in Kennemerland. De Vrieseborch, Haarlem.
- Mourik, J., Geelhoed, S. & Langeveld, K., in voorbereiding. Op stap langs Hout en Spaarne. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

- Ruitenbeek, W., Scharringa, C.J.G. & Zomerdijk, P.J. (red.), 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, Assendelft.
- Sant, L., van 't, 1954. Haarlems Hout en plantsoenen.
- Sant, L. van 't, 1969. 1969-verslag van in en buiten nestkasten broedende vogels in Haarlems' Hout, plantsoenen en begraafplaatsen. Fitis 5(3): 21-22.
- Sant, L. van 't, 1973. 1973-verslag van in en buiten nestkasten broedende vogels in Haarlems' Hout, plantsoenen en begraafplaatsen.
- Sliggers, B.C. (red.), 1984. Haarlemmerhout 400 jaar. Schuyt & Co, Haarlem.
- Veenstra, B., 1996. Broedvogelinventarisatie van de door PWN beheerde gebieden in Zuid-Kennemerland 1996. NV PWN Waterleidingbedrijf Noordholland, Bloemendaal.
- Vries, R. de, 1982. Inventarisatie vogelbos Eindhoven 1981. Fitis 18(2/3): 42.

W.T. de Nobel, Zijlweg 115-4, 2013 DE Haarlem

S.C.V. Geelhoed, Leon.Springerlaan 300, 2033 TH Haarlem